

Välfärdsbarometern 2013

En rapport från SEB, maj 2013

SEB

Inledning

Välfärdsfrågor i centrum av debatten

Under de 100 år som gått sedan den första svenska folkpensionen infördes 1913 har välfärdspolitiken varit en källa till många diskussioner. Även våren 2013 står välfärdsfrågorna i centrum för den svenska samhällsdebatten.

- Ålderspensionsutredningen presenterade nyligen förslag om att förlänga människors arbetsliv genom att skjuta upp utträdet från arbetsmarknaden.
- Organiseringen och utförandet av välfärdstjänster utreds och diskuteras livligt – inte minst vilket utrymme företag privata tjänsteleverantörer på välfärdsområdet bör ha.
- Regeringens framtidskommission riktade i sitt slutbetänkande i våras särskilt intresse mot den utmaning som ligger i att en allt större del av befolkningen kommer att vara äldre kommande decennier.
- Den parlamentariska socialförsäkringsutredningen har i uppgift att komma med förslag för att förbättra sjukförsäkringen och att överväga en obligatorisk arbetslöshetsförsäkring.

Enligt SCB:s senaste befolkningsprognos väntas Sveriges befolkning öka med drygt två miljoner människor fram till år 2060 – inte minst på grund av att vi lever längre. Det är positivt att hälsan förbättras så att allt fler får uppleva sin 90-årsdag och kanske även sin 100-årsdag. Av de som föds idag kommer så många som två tredjedelar av flickorna och nästan sex av tio pojkar att finnas kvar i livet vid 90 års ålder, enligt SCB. Vissa internationella forskningsrapporter är än mer optimistiska och menar att uppemot hälften av dagens nyfödda kommer att uppleva sin 100-årsdag. Samtidigt kan utvecklingen medföra att en krympande andel i arbete ska försörja en växande andel som inte längre arbetar.

Välfärdsfrågorna berör och upprör – systemen har brister – och alla grupper är inte nöjda. Dessutom står flera av dagens system inför betydande utmaningar de närmaste åren, under trycket av den demografiska utvecklingen.

Ett bidrag till samtalet

På SEB gör vi en årlig undersökning där vi mäter svenskarnas attityder till olika delar av välfärden, Välfärdsbarometern. I årets upplaga granskar vi särskilt förväntningar, förtroende och kunskap om pensionen.

Undersökningen bygger på 1000 telefonintervjuer som Demoskop utfört på SEB:s uppdrag under mars och april 2013 med ett urval som är representativt för den svenska allmänheten.

Resultaten är intressanta ur flera aspekter. Önskemålen om när man ska gå i pension ligger långt från den riktålder som pensionsåldersutredningen har föreslagit. Samtidigt kan vi konstatera att svenskarnas självförtroende angående pensioner växer – fler anser sig ha tillräcklig kunskap och en växande andel upplever sig kunna påverka sin framtida pension. Kanske är det dessa ökade insikter som gör att allt fler tror att de kommer att arbeta flera år längre än vad de själva skulle vilja.

Välfärdsbarometern presenterar i år också den tredje upplagan av SEB:s välfärdsindex. Mätningen av svenska folkets förtroende för välfärdens institutioner visar fortsatt hög tilltro till tandvården och fortsatt låg tilltro till stödet för arbetslösa. 2013 noterar vi också sjunkande förtroende för sjukvården och pensionsnivåerna.

Jens Magnusson
Välfärdsekonom, SEB

Orsaken till att attityderna ser ut som de gör ger välfärdsindexet inte något svar på. Vi vet med andra ord inte om kvaliteten på sjukvården har försämrats, eller om mätningen snarare visar att svenska folket ställer allt högre krav.

Årets välfärdsbarometer ger många svar men väcker också många frågor. Varför är missnöjet med välfärden så utbrett? Förväntar sig svenskarna för mycket? Hur ska glappet mellan önskad pensionsålder och riktåldern slutas? Om dessa frågor behövs ett upplyst offentligt samtal. Min förhoppning är att Välfärdsbarometern kan bidra med en del av underlaget för denna diskussion.

Stockholm, maj 2013

Sammanfattning

- SEB:s sammanfattande välfärdsindex ligger stabilt på nivån 50 på en 100-gradig skala. Oavsett demografisk grupp så är bilden av den svenska välfärden i huvudsak likartad. Något mer kritiska är personer mellan 50 och 64 år samt förtids- och sjukpensionärer.
- Tandvården är det välfärdsområde som svenskarna är mest nöjda med. Det område där svenskarnas förtroende för välfärden är allra lägst är stödet till arbetslösa.
- Många känner oro inför ålderdomen. Förtroendet för att man ska få den nivå på pensionen som man behöver är lågt. Nivån har dessutom sjunkit under flera år.
- Välfärdsindex för äldreomsorgen är fortsatt lågt. Efter en sänkning 2012 är det dock tillbaka på samma nivå som 2011.
- Vården är alltså ett av de välfärdsområden som svenskarna har störst förtroende för. Men tilltron sjunker och det gäller såväl vårdens kvalitet som dess tillgänglighet.
- I de tre storstads länen Stockholm, Västra Götaland och Skåne är förtroendet för sjukvården relativt lågt. Tillsammans med Västernorrland ligger dessa län i botten när det gäller förtroende för att man får vård i tid. Angående förtroende för vårdens kvalitet ligger Stockholm och Västra Götaland i botten tillsammans med Västernorrland.
- Välfärdsbarometern konstaterar att det råder ett glapp mellan föreslagen riktålder för pension och önskad pensionsålder. De som är 50 år och äldre, och som enligt riktåldern bör gå i pension vid 66 års ålder, vill alls inte jobba så länge. De vill i snitt gå i pension vid 63 års ålder.
- Ett växande självförtroende i pensionsfrågor noteras. Sedan 2008 har andelen som anser sig ha tillräckliga kunskaper om den egna framtida pensionen ökat från 55 till 66 procent. Andelen som upplever sig ha stora möjligheter att påverka hur stor pensionen blir har ökat från 47 till 54 procent.

Om SEB:s välfärdsindex

För tredje året i rad i Välfärdsbarometern presenterar SEB ett välfärdsindex. Tanken är att med en siffra fånga attityderna och trenderna kring de mest centrala delarna i vårt välfärdsystem.

Svaren i undersökningen är subjektiva omdömen och öppna för tolkning. Människor har svarat på hur de upplever de olika delarna av välfärden och inte på vad de tror om de objektiva nivåerna. Svaren påverkas alltså av hur debatten förs och hur förväntningarna ser ut.

Välfärdsindex	2011	2012	2013
Samtliga	50	50	51
Privat sektor	48	51	49
Offentlig sektor	50	48	49
-200 tkr/år	49	51	53
200-300 tkr/år	50	48	49
300-400 tkr/år	50	50	49
400- tkr/år	49	51	50
M, C, FP, KD	55	54	53
S, V, MP	48	48	50
Hyreslägenhet	49	50	53
Bostadsrätt	50	50	50
Villa/radhus	50	50	51
Män	49	52	52
Kvinnor	50	49	50
18-29 år	53	53	52
30-49 år	49	49	49
50-64 år	46	47	49
64-89 år	53	53	55
Förvärvsarbetande	49	49	49
Arbetssökande	48	49	48
Student	52	54	55
Ålderspensionär	53	53	55
Förtidspensionär	44	41	46

Sammanfattande välfärdsindex åren 2011, 2012 och 2013. SEB:s välfärdsindex bygger på tolv olika frågor om tilltron till välfärdstjänster och trygghetssystem. Här redovisas index för samtliga samt olika grupper av svenskar.

SEB:s Välfärdsindex ska analyseras mot bakgrund av de politiska och ekonomiska diskussioner om välfärdspolitik som ständigt pågår i Sverige. När mycket intresse härom året riktades mot brister inom äldreomsorgen föll välfärdsindex på det området. När debattens strålkastarljus därefter har riktats åt andra håll ser vi hur förtroendet för äldreomsorgen ökar något. I år ser vi hur förtroendet för sjukvård och pensionsnivåer sjunker.

Välfärdsindex bygger på tolv olika frågor om tilltron till välfärdstjänster och trygghetssystem. Frågorna fångar om man som invånare känner sig trygg med att få tandvård, sjukvård, utbildning samt barn och äldreomsorg av hög kvalitet. Frågorna om socialförsäkringarna och andra transfereringar tar reda på om man känner sig trygg med att få det ekonomiska stöd man behöver vid arbetslöshet, föräldraledighet, pensionering eller sjukdom. Intervjupersonerna har fått gradera sin attityd på skalan ett till tio, där tio innebär att man är nöjd och till exempel anser att vården håller hög kvalitet eller att pensionen är tillräckligt hög. Slutligen vägs resultaten av alla frågor samman till ett index som kan variera mellan 0 och 100.

Oavsett demografisk grupp så är bilden av den svenska välfärden likartad. Några skillnader är emellertid värda att uppmärksamma. Mest kritiska är personer mellan 50 och 64 år samt förtids- och sjukpensionärer. De som helt saknar sparande har mindre förtroende än de som har ett sparkapital. Ett tydligt försämrat förtroende syns i den grupp som har lägst inkomst samt bland boende i hyreslägenhet.

Fallande förtroende för sjukvård och pensioner

Förtroendet för möjligheterna att få vård av hög kvalitet och i rimlig tid har sjunkit i flera steg, och sjunker ytterligare i år. Även förtroendet för nivån på pensionerna sjunker. Förtroendet för äldre- och barnomsorg och skola ökar något.

Stabilt förtroende för tandvården

Tandvården är det av de undersökta välfärdsområdena som svenskarna är mest nöjda med. Påståendet att man kan känna sig trygg med tillgång till tandvård av hög kvalitet när det behövs når index (73). Den höga nivån har varit stabil sedan 2011 när välfärdsindex redovisades för första gången.

När man behöver gå till tandläkaren kan man känna sig trygg med att ha tillgång till tandvård av hög kvalitet.

2011	73
2012	73
2013	73

Vändning för äldreomsorgen?

2012 sjönk förtroendet för äldreomsorgen. I fjorårets rapport ställde vi frågan om det var kritiken mot vårdföretaget Carema under hösten 2011 som hade gjort avtryck i opinionen. Välfärdsindex för äldreomsorgen hade sjunkit från (41) till (38). I Välfärdsbarometern 2013 återgår index till den tidigare nivån (41). Möjligen har frånvaron av starkt kritisk uppmärksamhet kring kvalitet i äldreomsorgen bidragit till återvunnet förtroende.

Fortfarande är dock förtroendet för äldreomsorgen lågt. Det är bara i fråga om pensionerna och stödet till arbetslösa som förtroendet är lägre. Det kan noteras att de äldres förtroende för äldreomsorgen är större än de yngres.

Jag har ett stort förtroende för att äldrevården tar hand om mig som gammal.

2011	41
2012	38
2013	41

Sjunkande tilltro till vården

Vården är alltså ett av de välfärdsområden som svenskarna har störst förtroende för. Men tilltron sjunker – det gäller både vårdens kvalitet och tillgänglighet.

2011 var välfärdsindex (68) angående förtroendet för att få vård med hög kvalitet när man blir sjuk eller skadad. Indexet sjönk något till 2012 och har 2013 sjunkit ytterligare till (64).

Påståendet att man känner förtroende för att få vård inom rimlig tid vid sjukdom eller skada nådde index (64) 2011. Året efter sjönk index något till (61). 2013 ligger index för vårdens tillgänglighet kvar på denna lägre nivå (61).

Om jag skulle bli sjuk eller skadad känner jag stort förtroende för att få vård med hög kvalitet.

2011	68
2012	66
2013	64

Om jag skulle bli sjuk eller skadad känner jag stort förtroende för att få vård inom rimlig tid.

2011	64
2012	61
2013	61

Något högre förtroende för skola och stöd till föräldrar

I Valfärdsbarometern 2012 ingick en jämförelse mellan vissa europeiska länder. Då konstaterades att ekonomiskt stöd till föräldrar var det enda område där svenskarna har större förtroende än medborgarna i de andra länderna. I 2013 års välfärdsbarometer ökar förtroendet något till index (60).

Tryggheten med kvaliteten i den svenska skolan och barnomsorgen ökar ytterligare något till index (56) 2013.

Barnföräldrar kan känna sig trygga med att föräldrappening och barnbidrag ger dem det ekonomiska stöd man behöver.

2011	59
2012	59
2013	60

Jag känner mig trygg med att den svenska barnomsorgen och skolan håller hög kvalitet.

2011	54
2012	55
2013	56

Lågt och sjunkande pensionsindex

Förtroendet för att man ska få den nivå på pensionen som man behöver är lågt (39). Nivån har sjunkit steg för steg. 2011 var index (43) och 2012 (42).

Vad som ligger bakom det låga och sjunkande förtroendet för pensionerna besvarar inte SEB:s välfärdsindex, men de senaste årens nyhetsrapportering om att pensionssystemets automatiska balansering, bromsen, slagit till med sänkta pensioner som följd bidrar möjligen. Åren 2010 och 2011 minskade den allmänna pensionen, medan den ökade 2012 och 2013.

Debatten om att den demografiska utvecklingen kräver att vi arbetar längre för att få en tillräcklig pension kan också spela in. Pensionsåldersutredningens förslag om successivt höjd riktålder för pensionering presenterades dock efter att Valfärdsbarometerns intervjuer hade slutförts i april 2013.

Pensionärer kan känna trygghet att man i Sverige får den nivå av pension som man behöver.

2011	43
2012	42
2013	39

Stabilt lågt förtroende för sjukförsäkring och socialbidrag

Index för sjukförsäkringen, det vill säga tryggheten med det stöd man får om man inte kan arbeta på grund av sjukdom är stabilt och relativt lågt (43). Där har det inte skett någon förändring under de tre år som undersökningen genomförts.

Svenskarna sätter också ett relativt lågt index (42) vad gäller att känna sig trygg med att få socialbidrag (försörjningsstöd) från kommunen om det behövs. Också detta mått är stabilt över åren.

Om jag skulle bli sjuk så att jag inte kan arbeta känner jag mig trygg i att sjukförsäkringen ger mig det ekonomiska stöd jag behöver.

2011	43
2012	43
2013	43

Om man hamnar i ekonomisk kris och utan inkomst kan man känna sig trygg med att få försörjningsstöd (socialbidrag) från kommunen.

2011	43
2012	42
2013	42

Lägst välfärdsindex – stödet till arbetslösa

De två områden där svenskarnas förtroende för välfärden är allra lägst gäller stödet till arbetslösa. Huruvida man kan känna sig trygg med att få den assistans från arbetsförmedlingen och andra myndigheter som behövs för att komma tillbaka till arbetslivet når index (34). Förtroendet för arbetslöshetsförsäkringen, det ekonomiska stöd man kan få som arbetslös, ligger på samma låga nivå (34).

Regeringen har deklarerat att den vill införa en allmän obligatorisk arbetslöshetsförsäkring. Frågan utreds av den parlamentariska socialförsäkringsutredningen. En förändrad ordning skulle möjligen påverka nivån på välfärdsindex.

Som arbetslös kan man känna sig trygg med att få det ekonomiska stöd man behöver.

2011	36
2012	34
2013	34

Som arbetslös kan man känna sig trygg med att få den assistans från Arbetsförmedlingen och andra myndigheter man behöver för att komma tillbaka i arbetslivet.

2011	34
2012	35
2013	34

Tro på likabehandling

Har alla svenskar samma möjligheter att ta del av den svenska välfärden? Indexet som fångar likabehandlingen inom välfärden har stegvis sjunkit något sedan 2011, från (49) till (47).

Alla svenskar har samma möjligheter att ta del av den svenska välfärden.

2011	49
2012	48
2013	47

Glapp mellan riktålder och önskad pensionsålder

I april 2013 presenterade pensionsåldersutredningen sitt betänkande. Utredningen föreslog flera välkomna åtgärder för att få människor att arbeta längre så att utträdesåldern från arbetsmarknaden höjs. En riktålder för pension som ska följa den ökande medellivslängden ska införas, enligt utredaren Ingemar Eriksson. Riktåldern ska tillämpas första gången 2019 och, enligt de beräkningar som görs nu, skulle den då vara 66 år och sedan successivt öka till 67 år 2022 och 68 år 2038.

Äldres önskemål ligger still

Välfärdsbarometern har under flera år ställt frågor om förväntad pensionsålder. Frågorna har rört när man skulle vilja gå i pension och när man tror att man kommer göra det. I Välfärdsbarometern 2013 ser vi att svenskarnas önskemål angående pensionsåldern fortsatt ligger långt ifrån den föreslagna riktåldern. Det gäller inte minst den generation som har närmast till pensioneringen.

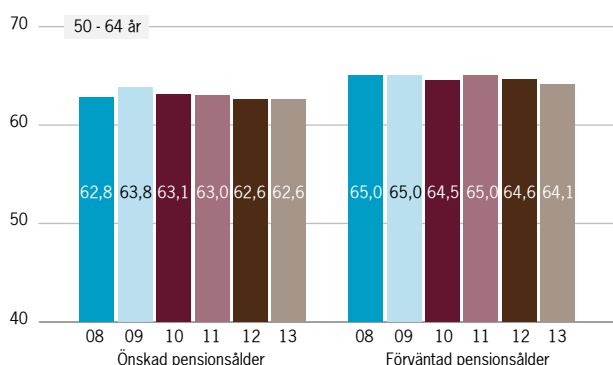
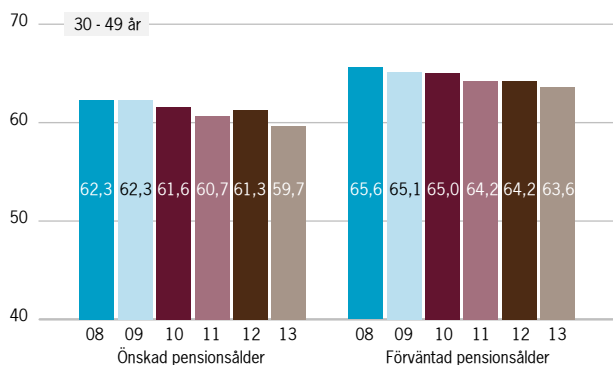
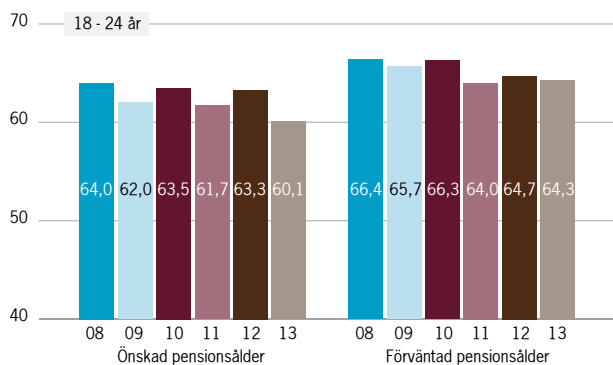
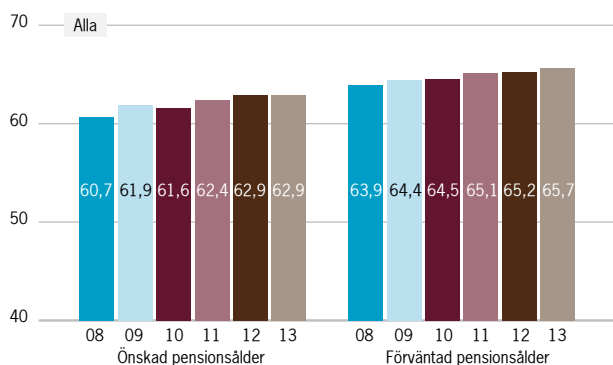
De som är 50 år och äldre, och som enligt kommande riktålder (om den införs) bör gå i pension vid 66 års ålder, vill alls inte jobba så länge. De i denna åldersgrupp som ännu inte gått i pension vill enligt välfärdsbarometern i snitt gå vid 63 års ålder vilket är mycket nära den ålder då vi också faktiskt lämnar arbetsmarknaden idag. Det finns inte heller någon tendens i gruppen 50+ att närma sig den förväntade höjningen av riktåldern till 67 år 2022. Tvärtom ligger önskemålen still över åren.

Yngre väntar senare pension

Dock kan vi konstatera att attityderna i de allra yngsta åldersgrupperna förändras ganska kraftigt. Både önskad och förväntad pensionsålder rör sig uppåt, och denna grupp verkar ha tagit tydligt intryck av stimulanserna och uppmaningarna att arbeta längre. De under 30 har förändrat sina önskemål rejält sedan 2008 då de i snitt önskade att gå i pension vid 60 års ålder. I årets välfärdsbarometer är önskemålet från de som är under 30 att få lämna arbetsmarknaden när de är 64 år, vilket får betraktas som en ganska dramatisk förändring. När den tidpunkten inträffar kring år 2050 fattas det visserligen fortfarande fyra år eller mer till den föreslagna riktåldern. Samtidigt är det möjligt att attityderna hinner förändras ytterligare till dess.

Vid sidan av frågan om när man önskar gå i pension ställer Välfärdsbarometern också en fråga om vid vilken ålder svenskarna tror att de kommer att gå i pension. Den bedömda pensionsåldern är högre än den önskade i alla grupper. När svenskarna i genomsnitt önskar lämna arbetsmarknaden vid 62,9 års ålder tror de att det kommer ske vid 65,7 års ålder. Den ålder då man tror att man kommer gå i pension har ökat med knappt två år sedan första undersökningen 2008, då den var 63,9 år.

Den åldersgrupp som har minst skillnad mellan önskad och bedömd pensionsålder är de äldsta på arbetsmarknaden, de som är 50 år eller äldre. Deras genomsnittliga bedömda utträde från arbetsmarknaden sker vid 65,0 års ålder, en viss ökning sedan 2008 då de trodde att de skulle pensioneras vid 64,1.

Kommentar angående pensionsålder

Svenskarna behöver jobba längre. På den punkten har det rått bred enighet i riksdagen och bland experter under lång tid. Med den nya pensionsåldersutredningen ställs saken på sin spets: det är dags att höja pensionsåldern och det rejält. Valfärdsbarometern visar dock att vägen mot högre faktisk pensionsålder inte är enkel. Svenskarna vill inte jobba så länge som lagstiftarna föreställer sig. Vägs den forskning in som visar att mindre än hälften av svenskarna faktiskt lyckas arbeta fram till pensionen ens vid 65, blir det tydligt att det finns många utmaningar kring den höjda pensionsåldern. Det innebär förstås inte att man ska ge upp dessa viktiga ambitioner. Däremot är det viktigt att ställa frågan om vi ska satsa allt på detta enda kort eller om det är klokare att lägga äggen i flera korgar när framtidens välfärd och pensioner ska säkras.

Tunga argument för reform

Det finns en bred internationell enighet kring två huvudspår för att klara framtidens välfärd och pensioner när vi lever allt längre; att jobba mer och att spara mer. Riksdag och regering har gjort mycket för att uppmuntra svenskarna att jobba mer, t.ex. får man högre pension och lägre skatter ju längre man arbetar. Detta är bra instrument som de flesta länder arbetar med. Däremot har inget eller mycket lite gjorts för att öka det svenska sparandet.

En höjd pensionsålder beskrivs av pensionsålderutredaren som nödvändig. Annars blir "pensionsnivåerna för låga, försörjningsbördan orimlig för dem som arbetar och välfärdens finansiering hotas". Det är onekligen tunga argument för en reform.

Redan idag har det som sagt vidtagits många åtgärder för att stimulera svenskarna att arbeta längre. Det senaste decenniet har givits oss pensionsreformen, generösa skatteregler och stora informationssatsningar i denna riktning.

Årsarbetskrafter oförändrade

Dessa stimulanser att jobba längre har dock inte slagit igenom i faktiskt beteende hos de 40-talister som gått i pension de senaste åren. Trots vissa positiva tendenser i äldres sysselsättning är förändringarna på total nivå blygsamma. Något fler personer i åldern

55 till 74 år arbetar. Samtidigt visar statistiken att de i genomsnitt arbetar färre timmar än tidigare årskullar. Det innebär att om man räknar om arbetet till årsarbetskrafter eller totalt antal arbetade timmar, så ser man att praktiskt taget ingenting har hänt sedan 2005 för personer som är 65 år och äldre.

Men det är en sak hur länge man vill jobba, en annan vilka som faktiskt kan och får. En yngre person som önskar arbeta länge kan ändå komma att höra till den majoritet som av olika anledningar inte lyckas uppnå ett långt arbetsliv. Mer än 40 procent av kvinnorna och 30 procent av männen går idag i ålderspension från sjukersättning (förtidspension), inte från arbete. Därtill kommer arbetslöshet, sjukskrivningar eller annat som riskerar korta arbetslivet mer än vad många kanske tänkt sig.

Bred palett behövs

Ur detta individperspektiv är det givetvis bra med de åtgärder för förbättrad arbetsmiljö och bekämpande av åldersdiskriminering som pensionsåldersutredningen föreslår. Sådant höjer förhoppningsvis chanserna till ett långt arbetsliv, men en påtaglig risk att det inte blir som man önskar kvarstår. För den enskilde räcker det således inte att räkna med ett långt arbetsliv. Det behövs en bred palett av åtgärder som bland annat inkluderar planering för ekonomi och boende som pensionär, förbättrade tjänstepensioner, eget sparande som komplement till allmän och avtalad pension samt ett fullgott försäkringsskydd vid sjukdom, olycksfall och arbetslöshet.

Sveriges ambition att senarelägga ålderspensionen är som sagt det normala ur ett internationellt perspektiv. Men vårt land är en udda fågel som väljer att enbart fokusera på senarelagd pensionering när den demografiska utvecklingen ska hanteras. Länder som Danmark, Kanada, Australien, Holland med flera är jämförbara med Sverige när det gäller höga välfärdsambitioner och ekonomisk situation. Dessa och många andra länder satsar också på det andra huvudspåret för att få välfärdsekvationen att gå ihop; Att främja sparande och därigenom säkerställa att medborgarna har en egen betalningsförmåga också som pensionärer. Så lyder också rekommendationen från den internationella ekonomiska expertisen inom OECD, IMF och EU-kommissionen.

Arbete och sparade komplement

Det är svårt att förstå varför just Sverige har hamnat i ett läge där arbete och sparande snarast ställs mot varandra. En del vill för allt i världen inte förlänga arbetslivet, ens för dem som kan och vill, trots att vi lever allt längre. Andra verkar närmast se det som ett självändamål att folk inte sparar utan förlitar sig på ett långt arbetsliv och den snabbt krympande allmänna pensionen. Det rimliga synsättet borde i stället vara att betrakta arbete och sparande som nödvändiga komplement till varandra. Att ställa in sig på ett långt arbetsliv, men samtidigt genom sparande skapa ekonomisk trygghet och frihet för en framtid vi faktiskt inte vet så mycket om, borde vara den bästa lösningen för såväl samhället som den enskilde.

Växande självförtroende kring pensioner

Samtidigt som det finns ett betydande glapp mellan önskad pensionsålder och den föreslagna riktåldern kan man notera att svenska folkets självförtroende i pensionsfrågor växer.

Sedan 2008 har andelen som anser sig ha tillräckliga kunskaper om den egna framtida pensionen ökat från 55 till 66 procent. Andelen som upplever sig ha stora möjligheter att påverka hur stor pensionen blir har ökat från 47 till 54 procent.

Jag har tillräckligt med kunskap om min framtida pension.

2008	55%
2009	61%
2011	59%
2013	66%

Jag har stora möjligheter att påverka hur mycket pension jag kommer att få.

2008	47%
2009	42%
2011	47%
2013	54%

Banker och försäkringsbolag har ett stort ansvar att höja kunskapsnivån bland sina kunder. Finansinspektionen och Pensionsmyndigheten har regeringens uppdrag att utbilda det svenska folket i privatekonomi och pensionskunskap. På många

arbetsplatser och i föreningsvärlden anordnas också kurser för att höja kunskapsnivån, så att fler kan fatta välgrundade beslut om försäkringar, sparande och pensioner. Möjligen är det tack vare dessa insatser som allt fler anser sig ha tillräckliga kunskaper och möjlighet att påverka.

Men det är uppenbart att det behövs ytterligare åtgärder för att den resterande tredjedelen av befolkningen ska uppleva sig ha tillräcklig kunskap. Osäkerheten är störst bland kvinnor och yngre. Även bland låginkomsttagare och bland dem utan sparat kapital är kunskaperna betydligt sämre än i övriga grupper.

Två av fem upplever inte att de har stora möjligheter att påverka den framtida pensionen. Åter är problemet störst bland kvinnor och låginkomsttagare. Egenföretagare och unga upplever i större utsträckning än andra att de har goda möjligheter att påverka pensionen.

Vissa regionala skillnader i förtroende för välfärden

I 2013 års upplaga av Välfärdsbarometern har vi gjort särskilt många intervjuer angående Välfärdsindex, 3 213 stycken. Syftet är att kunna bryta ner resultaten geografiskt för att undersöka om förtroendet för välfärden skiljer sig mellan olika delar av landet. Vissa skillnader i välfärdsindex är intressanta att notera.

I de tre storstadslänen Stockholm, Västra Götaland och Skåne är förtroendet för sjukvården relativt lågt. Tillsammans med Västernorrland ligger dessa län i botten när det gäller förtroende för att man får vård i tid. Angående förtroende för vårdens kvalitet ligger Stockholm och Västra Götaland i botten tillsammans med Västernorrland.

Det sammanvägda välfärdsindexet är högst i Kronoberg, 54, följt av Jönköping, Östergötland och Uppsala. Lägst är indexet i Dalarna, 48.

Kronoberg skiljer ut sig i positiv riktning i de flesta avseenden, men störst förtroende har man här för sjukvården och sjukförsäkringen. Man har även större förtroende för Arbetsförmedlingens insatser än i övriga landet.

I Dalarna har man framförallt mindre förtroende för nivån på pensionerna och socialförsäkringen, samt för kvaliteten i barnomsorgen.

Trots dessa redovisade skillnader mellan olika delar av landet kan vi konstatera att uppfattningarna om välfärdens olika institutioner är ganska lika i hela Sverige. Möjligen bekräftar det att Sverige är en väl sammanhållen nationalstat utan större geografiska skillnader när det gäller attityder och erfarenheter på välfärdens område.

Det väcker frågan om hur stora lokala variationer i kvalitet och finansiering som allmänheten kan acceptera. Utrymmet för genuint kommunalt självstyre och stora olikheter på välfärdsområdet är kanske begränsat. Eller är den rätta tolkningen att även stora skillnader accepteras just därför att vi ha ett kommunalt självstyre och att de olika välfärdsnivåerna därmed uppfattas som självvalda?

Sammantaget kan vi konstatera att välfärdslandet Sverige totalt sett verkar hålla ihop men det finns vissa välfärdsområden inom enskilda län som är oroande.

Välfärdsindex i länen	
Kronoberg	54
Jönköping	53
Östergötland	53
Uppsala	53
Halland	52
Värmland	52
Örebro	51
Gotland	51
Södermanland	51
Gävleborg	51
Västmanland	51
Kalmar	51
Västerbotten	50
Norrbottn	50
Blekinge	50
Jämtland	50
Skåne	49
Västra Götaland	49
Stockholm	49
Västernorrland	49
Dalarna	48

Välfärdsindex i länen

	Blekinge	Dalarna	Gotland	Gävleborg	Halland	Jämtland	Jönköping	Kalmar	Kronoberg	Norrbottn	Skåne	Stockholm	Södermanland	Uppsala	Värmland	Västerbotten	Västernorrland	Västmanland	Västra Götaland	Örebro	Östergötland	Hela Sverige
Om jag skulle bli sjuk eller skadad känner jag stort förtroende att få vård med hög kvalitet	65	64	64	63	67	64	69	65	70	65	64	62	65	67	65	68	58	63	62	69	68	64
Om jag skulle bli sjuk eller skadad känner jag stort förtroende för att få vård inom rimlig tid	62	60	65	61	61	60	65	63	67	62	59	59	62	62	63	63	58	61	57	65	63	61
Om jag skulle bli sjuk så att jag inte kan arbeta känner jag mig trygg i att sjukförsäkringen ger mig det ekonomiska stöd jag behöver	40	43	48	46	48	44	46	45	50	46	45	43	45	48	49	41	45	46	41	42	50	43
Pensionärer kan känna trygghet att man i Sverige får den nivå av pension som man behöver	42	38	42	42	43	41	45	39	43	40	40	41	42	44	42	39	41	41	38	42	45	39
Jag har ett stort förtroende för att äldrevården tar hand om mig som gammal	46	39	44	44	43	43	49	42	46	44	39	38	43	42	42	43	40	43	40	43	45	41
Barnföräldrar kan känna sig trygga med att föräldrapenning och barnbidrag ger dem det ekonomiska stöd man behöver I	63	58	60	58	60	58	61	59	61	58	59	59	61	64	58	58	61	61	61	60	61	60
Jag känner mig trygg med att den svenska barnomsorgen och skolan håller hög kvalitet	60	53	59	56	57	56	60	56	59	56	55	54	55	56	59	55	54	56	56	57	59	56
Som arbetslös kan man känna sig trygg med att få den assistans från Arbetsförmedlingen och andra myndigheter man behöver för att komma tillbaka i arbetslivet	33	32	34	35	38	35	34	34	38	34	32	35	36	37	34	34	34	34	34	33	36	34
Som arbetslös kan man känna sig trygg med att få det ekonomiska stöd man behöver	31	32	34	36	37	37	36	36	38	33	33	36	37	38	34	33	31	37	36	34	38	34
När man behöver gå till tandläkaren kan man känna sig trygg med att ha tillgång till tandvård av hög kvalitet	75	69	71	75	73	71	74	74	75	72	71	70	72	73	75	74	73	75	74	76	73	73
Alla svenskar har samma möjligheter att ta del av den svenska välfärden	45	46	46	49	50	42	52	47	52	45	48	47	50	49	47	45	49	47	47	48	50	47
Om man hamnar i ekonomisk kris och är utan inkomst kan man känna sig trygg med att få försörjningsstöd (socialbidrag) från kommunen	40	38	43	43	42	43	44	41	44	43	43	42	43	47	43	44	43	43	41	45	45	42

Avslutande kommentarer

Välfärdsbarometern 2013 visar att det råder ett glapp mellan vad svenskarna förväntar sig av välfärdssystemet och vad de upplever att de får. På några områden växer detta glapp. Undersökningen ger inte svar på hur bra välfärden är med objektiva mått mätt, men gapet mellan förväntad och upplevd service är betydande.

Att gapet är så stort är en oroväckande signal. Välfärdssystem som pensioner, äldreomsorg och sjukvård står inför stora utmaningar de närmaste decennierna. Svenskarna blir äldre och en krympande andel yngre ska ta hand om allt fler äldre. Samtidigt utvecklas våra krav och förväntningar ständigt. Vi ställer högre krav på äldreomsorgen, och när den medicinska utvecklingen går framåt blir nya behandlingar möjliga och nya mediciner tas fram.

Att hantera kraven på de svenska välfärdssystemen blir därmed en svår ekvation. Vi kommer bli tvungna att ompröva gamla sanningar och hitta nya lösningar både vad gäller systemets struktur och finansiering för att klara den demografiska utmaningen och stigande kvalitetskrav.

Samtalet om vår välfärdssystem behöver präglas av större öppenhet och mer nytänkande än vad vi hittills har sett. De stora utmaningarna kan lösas men inte på samma sätt som tidigare. Vi måste också ta den oro och det bristande förtroende redogjorts för i Välfärdsbarometern är signaler att ta på allvar: Framtidens välfärdsdebatt behöver föras redan nu. Vi behöver lyfta blicken och diskutera hur det offentliga, arbetsgivare, civilsamhälle och enskilda människor, tillsammans kan skapa och långsiktigt finansiera en välfärd som motsvarar våra långsiktiga krav och förväntningar.

